

بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی موثر بر تخریب مراتع منطقه اشتهارد شهرستان کرج

خدیدجه غلامپور^{۱*}، جلال محمودی^۲، کریم احمدی^۳، مرتضی براتی^۴
تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۲/۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۷/۲۵

چکیده

مراتع به عنوان بستر حیات و عامل توسعه کشورها همواره مورد توجه انسان ها بوده است. اما متأسفانه امروزه مراتع در کشورهای مختلف جهان از جمله کشور ما رو به انهدام و نابودی گذاشته است. نقش انسان به همراه عوامل اقتصادی و اجتماعی برخواستۀ از آن به عنوان مهم ترین عوامل تخریب شناخته شده است. بنابراین انسان به عنوان یک بهره بردار و یا مدیر اجرایی می تواند در تخریب این منابع عظیم و همچنین در جلوگیری از آن سهیم باشد. هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل موثر بر تخریب مراتع منطقه اشتهارد شهرستان کرج در استان البرز می باشد. روش انجام تحقیق بر سه محور بررسی اسناد و مدارک کتابخانه‌ای، مطالعه میدانی و تحلیل داده ها استوار بود. ابتدا پرسشنامه اولیه تهیه و با بررسی نتایج آن ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که این ضریب بینین ۰/۷۱ تا ۰/۸۷ به دست آمد. اطلاعات مورد نیاز از بهره برداران و کارشناسان منابع طبیعی استان و شهرستان جمع آوری گردید، سپس داده های حاصل با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون های توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. براساس یافته‌های این پژوهش تغییر کاربری اراضی به عنوان مهمترین عامل تخریب مراتع، هم از دیدگاه بهره برداران و هم از دیدگاه کارشناسان شناسایی گردید. همچنین عوامل اجتماعی و اقتصادی با شدت تخریب رابطه معنی داری داشت. همچنین نتایج این تحقیق می تواند در جهت بهبود وضعیت معیشت دامداران زیان دیده از تخریب مراتع این منطقه مورد استفاده دستگاه های ذیربط قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: تخریب، اشتهارد، عوامل اقتصادی و اجتماعی، مرتع

^۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مرتعداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور

*مسئول مکاتبات: Gholampourk@yahoo.com

^۲- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور

^۳- عضو هیئت علمی پژوهشکده بیوتکنولوژی کشاورزی ایران

^۴- دانش آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه پردیس ابوریحان دانشگاه تهران

مقدمه

دیگر باعث تخریب و تهدید منابع طبیعی تجدید شونده، از جمله جنگل و مرتع محسوب می شود. چون عامل اصلی تخریب مراتع خود بهره برداران هستند، لذا جهت جلوگیری از تخریب، حفظ، اصلاح و احیای مراتع نیازمند کار آموزشی، ترویجی وسیعی است. بنابراین قبل از انجام هر نوع برنامه اصلاحی باید مسائل اقتصادی و اجتماعی مردم ساکن در آن عرصه را شناخت و بر اساس این مسائل و مشارکت و همکاری خود بهره برداران برای هر منطقه برنامه ریزی کرد. در اینجاست که لزوم بررسی و شناخت درست و صحیح مسائل اقتصادی و اجتماعی بسیار ضروری به نظر می رسد (۷). بهره برداری مجاز و غیرمجاز که به طور نادرست و بی رویه از منابع طبیعی به عمل می آید سبب به هم خوردن تعادل اکولوژیک و محیط زیست گردیده که زیان های ناشی از این تخریب منجر به نابودی هر یک از دو طرف (محیط و انسان) و سرانجام نابودی هر دو می انجامد (۱۵). در تعیین عوامل موثر در تخریب منابع طبیعی و سهم هر یک در تخریب در استان تهران عوامل متعددی را در تخریب اشاره شد که از آن موارد می توان به موارد ذیل اشاره نمود: تغییر کاربری اراضی منابع طبیعی و مراتع به اراضی کشاورزی و زمین های مسکونی به دلیل افزایش جمعیت کمبود نیروی انسانی متخصص و امکانات برای کنترل عرصه ها، مهاجرت روستائیان و بهره برداران منابع طبیعی به شهرها، عدم گسترش بیمه های درمانی، عدم آشنایی کارشناسان منابع طبیعی با یافته های جدید علمی، چرای سنگین، چرای زودرس و ... (۱۴) در تحقیقاتی با عنوان بررسی عوامل اقتصادی- اجتماعی موثر بر تخریب منابع طبیعی

مراتع که امروزه در محافل علمی و معتبر دانشگاهی از آن به عنوان بستر حیات انسان ها نام برده می شود، سرمایه ای است که فقط نه به نسل حاضر بلکه به تمامی نسل های آینده کشور تعلق دارد، به طوری که این منبع با ارزش الهی در هر کشور، تکیه گاهی مطمئن برای ذخیره سازی آب، پشتوانه ای برای تولید پایدار، زیستگاهی برای گونه های گیاهی و جانوری و حیات وحش، منبعی برای تولید اکسیژن، محلی مناسب برای گذراندن اوقات فراغت و تفریح، وسیله ای برای ایجاد اشتغال، وسیله ای برای تثبیت خاک شن های روان و عنصری برای پالایش آلودگی هوا به شمار می آید (۲). در سه دهه اخیر، منبع طبیعی تجدید شونده بویژه مراتع به شدت تخریب شده بطوری که کشور ما را با بحرانی عمیق مواجه نموده است. اگر عقب ماندگی کشورهای جهان سوم را با انهدام منابع طبیعی آن همسو و هماهنگ بباییم و بلایای دیگر مانند جنگ و زلزله را به آن بیافزاییم، دیگر نمی توان انتظار داشت که حفاظت و احیای منابع طبیعی در استراتژی توسعه ملی جایگاه ویژه ای داشته باشد. اما باید خاطر نشان کرد که تخریب و انهدام مراتع، کشور ما را با دشواری های سهمگینی مانند سیل های ویرانگر، کمبود آب شهرها، طوفان های خاک و شن های روان و بالاخره آلودگی محیط زیست روبرو خواهد کرد و فاجعه وقتی به حد نهایت می رسد که با خشکسالی شدیدی نیز روبرو شویم، که در آن صورت باید قحطی کشور بیافزاید را تجربه نماید (۹). امروزه رشد سریع جمعیت و تبع آن مشکلات اقتصادی و اجتماعی بیش از هر زمان

کشور و سهم آن در تخریب، نشان داده شد که افزایش تعداد دام و دامدار، چرای زودرس، طولانی شدید و خارج ظرفیت، رقابت در چرا، قطع و برداشت بوته ها و درختان، تغییر کاربری اراضی منابع طبیعی و مرتع به اراضی کشاورزی، تضادهای استفاده کنندگان از مراتع جزء مهم ترین عوامل موثر بر تخریب است (۱). در بررسی عوامل موثر بر روند تخریب مراتع علاوه بر ویژگی های اجتماعی حاکم بر نظام بهره برداری و بهره برداری بی رویه و غیر اصولی، ابعاد اجتماعی دیگری را نیز در تخریب و بیابانی شدن مراتع موثر دانستند که از آن میان می توان به عدم تعیین قابلیت مراتع و اشکالات وارده بر نحوه صدور پروانه چرا، عدم توجه به ساختار اجتماعی بهره برداران نسبت به واگذاری مراتع و گرایش دامداران روستائی و عشایری به احراز مالکیت مراتع واگذار شده، رابطه ناموزون و غیر ارگانیک بین مردم و سازمان های دولتی، اختلاف نظر و دیدگاه بین دستگاه های دولتی، قانون گریزی، وجود نظام سلیقه ای و عدم توجه به نقش مردم در برنامه ریزی اشاره نمود (۸). همچنین برای نشان دادن عوامل موثر در تخریب مراتع می توان به تحقیقی با عنوان بررسی نقش عوامل اقتصادی و اجتماعی در تخریب مراتع استان کهگیلویه و بویر احمد (مطالعه موردی بخش بویر احمد سفلی) اشاره کرد که در این منطقه پایین بودن سطح سواد، فقر فرهنگ منابع طبیعی در بین مرتعداران، عدم احساس مسئولیت توسط دامداران و مرتعداران در مقابل بازسازی و سرمایه گذاری در مراتع، تعداد دام مازاد، افزایش هزینه های خانوار، عدم وجود قانونی که در جهت برخورد قاطع با کسانی که موازین علمی بهره

برداری را رعایت نمی کنند، اقتصادی نبودن تولید سطح مرتع متناسب با تعداد دام و دامداران، کمبود تحقیقات در مورد کلیه مسائل مربوط به بخش مرتع را از جمله عوامل موثر بر تخریب این منطقه است (۱۱). تحقیقات مشابه در کشورهای دیگر در رابطه با تخریب منابع طبیعی از نظر فنی و اجتماعی - اقتصادی صورت گرفته است. مطالعه ای در مراتع شمال کشور چین انجام شد که علت تخریب در این مراتع را آگاهی کم مرتعداران و دامداران، برداشت زیاد از مرتع، مسائل فنی، اقتصادی مدیریتی و اجتماعی بیان نمودند. آنها همچنین پیشنهاد نمودند جهت جلوگیری از تخریب مراتع باید مسائل اجتماعی و اقتصادی بررسی شود (۱۲). نتایج یک تحقیقات در مورد علت تخریب مراتع منطقه تبت نشان داد هر چند مراتع در فلات تبت دارای جمعیت کمی هستند و کمک کمی به اقتصاد چین و تبت دارند اما نقش زیست محیطی مهمی در سراسر آسیا دارند. با بررسی تخریب مراتع در فلات تبت افزایش جمعیت، تعداد زیاد دام، تغییر آب و هوا جهان، خسارت چونندگان علل تخریب مراتع است، اما برخی ناظران غربی ادعا می کنند که شیوه های سنتی مدیریت و سیاست های دولت نیز عامل تخریب در این مناطق است (۵). در زمینه تخریب مراتع و مدیریت احیای تحقیقی توسط^۱ Han (2008) با عنوان تخریب مراتع و مدیریت احیای مراتع در کشور چین انجام شد که نتایج آن نشان داد که مراتع چین قرن ها علوفه مورد نیاز دام های این کشور را تأمین می کردند. اما در حال حاضر، تخریب و

¹ Han

اختصاصی آن شامل شناسایی ویژگی‌های فردی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بهره‌برداران مرتع است.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر در منطقه اشتهارد انجام شد. اشتهارد شهری است خشک و بیابانی از توابع شهرستان کرج و جزء استان البرز که با شهر تهران ۱۰۰ کیلومتر و با شهر کرج ۶۳ کیلومتر فاصله دارد. این منطقه بین طول شرقی $50^{\circ} E$ و $62' 36'' E$ الی $35^{\circ} 72' 55'' N$ الی $35^{\circ} 43' 32'' N$ قرار دارد. مساحت آن متجاوز از ۸۰۰ کیلومتر مربع ($86304/48ha$) می باشد. خاک این منطقه به علت دارا بودن املاح فراوان شور و قلیایی، میانگین بارندگی $244mm$ و میانگین رطوبت نسبی در طول شبانه روز $47mm$ است. درصد املاح آب بسیار زیاد و برای شرب انسان و دام مناسب نیست. از نظر اقلیمی ضریب خشکی دومارتون در این منطقه $9/8$ محاسبه شد، بنابراین اشتهارد دارای اقلیم خشک و بیابانی است. روش تحقیق در این پروژه بر سه محور بررسی اسناد و مدارک، مطالعه میدانی و تحلیل داده‌ها استوار بوده و ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی- فردی پرسشنامه بود. روش مورد استفاده در این تحقیق از نوع همبستگی است.

در این تحقیق هدف بررسی تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ و آزمونهای توصیفی و استنباطی مانند اسپیرمن استفاده شده است و تعداد ۳۰ پرسشنامه تکمیل

بیابان زایی معضل اصلی مراتع این کشور شده است که دلایل این تخریب چرای مفراط و بیش از ظرفیت، شخم مراتع، عدم آگاهی از اهمیت مراتع توسط دولت و مردم، ناقص و ناکافی بودن اقدامات حفظ مراتع توسط دولت بود. مطالعاتی را که Tarid man¹ (2007) با همکاری مرکز بین‌المللی تحقیقات کشاورزی در نواحی خشک² (ICARDA) و مراکز مرتبط با آن در کشورهای مختلف در کشور سوریه انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که افزایش فشار روز افزون جمعیت باعث تغییراتی در کاربری زمین‌های مرتعی گشته که این تغییرات منجر به تخریب منابع طبیعی منطقه شده است و حیات گونه‌های بومی (گیاهی و جانوری) و افراد ساکن این منطقه را دچار مشکلاتی نموده است. همچنین شخم و چرای مفراط و بیش از ظرفیت از دیگر عوامل تخریب مراتع این کشور بوده است.

انسان به همراه عوامل اجتماعی، اقتصادی و فردی همواره عامل مهم و اصلی این تخریب به شمار می‌رود، بنابراین انسان به عنوان مدیر اجرایی یا بهره‌بردار می‌تواند در تخریب این منابع عظیم و همچنین در جلوگیری از آن سهیم باشد. به دلیل تخریب زیاد منابع طبیعی و مشاهده مشکلات اجتماعی و اقتصادی مردمان ساکن در این منطقه که ناشی از این تخریب است این منطقه جهت تحقیق و بررسی انتخاب شده است. هدف کلی تحقیق حاضر بررسی اجتماعی و اقتصادی موثر بر تخریب مراتع منطقه اشتهارد شهرستان کرج می‌باشد و اهداف

¹ Tarid man

² International Center for Agricultural Research in the Dry Areas

۷۰ درصد به مدت شش ماه و ۱۵ درصد نه ماه و ۱۰ درصد تمام سال و ۵ درصد افراد فقط سه ماه از مرتع استفاده می کنند. (جدول ۲)

جدول ۱- فراوانی و درصد ویژگیهای بهره‌برداران

گوبه		فراوانی	
نوع دام	گوسفند	۳۳۶۰	۸۶/۱
	گاو	۱۱۷	۳/۰
	بز	۲۵۰	۶/۴
	اسب	۲۰	۰/۵
	الاغ	۲۸	۰/۷
	سایر	۱۲۸	۳/۳
مدت زمان استفاده مرتع	سه ماه	۱	۵
	شش ماه	۱۳	۷۰
	نه ماه	۳	۱۵
	تمام سال	۲	۱۰

جدول ۲- فراوانی و درصد نوع دام و مدت استفاده دام

گوبه		فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۹	۹۶/۷
	زن	۱	۳/۳
گروه های سنی	کمتر از ۳۰ سال	۲	۶/۷
	۳۰ تا ۴۰ سال	۱	۳/۳
	۴۰ تا ۵۰ سال	۱۱	۳۶/۷
	۵۰ سال به بالا	۱۶	۵۳/۳
میزان تحصیلات	بی سواد	۹	۳۰
	ابتدایی	۱۷	۵۶/۷
	راهنمایی	۲	۶/۷
	دیپلم	۲	۶/۷
	بالای دیپلم	۰	۰

مهمترین عامل موثر در تخریب مراتع از نظر پاسخگویان تغییر کاربری اراضی می باشد که در شکل شماره ۲ این مسئله بیان شده است. ۸۵/۷ درصد پاسخگویان به این امر اذعان داشته اند. پس از این عامل عدم مالکیت زمین (۶۸/۹۷ درصد) و فقر (۵۵/۱۷ درصد) مهمترین عوامل موثر در تخریب مراتع می باشند. (شکل ۲)

گردید و پایداری آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۷۱ تا ۰/۸۷ محاسبه شد. متغیر مستقل در این تحقیق عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی و فردی در نظر گرفته شد، که با عواملی مانند سن، سطح تحصیلات، میزان همکاری در احیاء و حفظ مراتع، استفاده از مروجان، تعداد دام، هزینه، درآمد، وسایل ارتباط جمعی و مورد سنجش و اندازه گیری قرار گرفت و متغیر وابسته میزان تخریب مراتع است.

نتایج

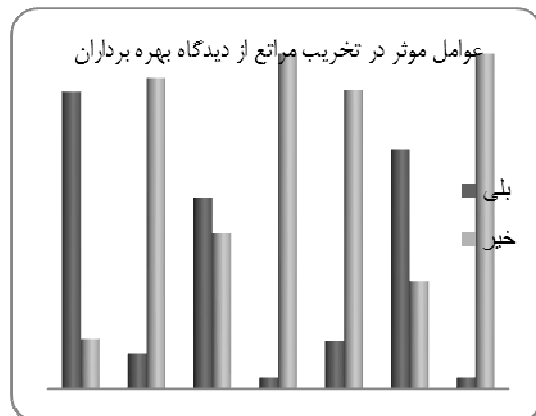
ویژگی های جمعیت شناختی در بررسی ویژگی های فردی و شغلی بهره برداران مرتع که شامل جنسیت، سن و میزان تحصیلات می باشد. مشاهده می شود یک نفر از جامعه نمونه زن و مابقی مرد بوده اند. یافته های حاصل از گروه های سنی پاسخگویان حاکی از آن است که اکثر پاسخگویان در گروه سنی بیش از ۵۰ سال که ۵۳/۳ درصد پاسخگویان را شامل می شوند. نتایج حاصل از میزان تحصیلات افراد مورد مطالعه بیانگر آن است که ۳۰ درصد این افراد بی سواد، ۵۶/۷ درصد از آنها تحصیلات ابتدایی و ۶/۷ درصد تحصیلات راهنمایی و ۶/۷ درصد تحصیلات دیپلم دارند این در حالی است که هیچ کدام از افراد مورد مطالعه تحصیلات بالای دیپلم ندارند. (جدول ۱)

در بررسی نوع دام و مدت زمان استفاده از مرتع مشاهده می شود که بیشترین فراوانی مربوط به گوسفند با ۸۶/۱ درصد و کمترین تعداد دام مربوط به اسب با ۰/۵ درصد است. نتایج حاصل از مدت زمان استفاده از مرتع بیانگر آن است که

تخریب مراتع از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده گردید. (جدول ۳) مطابق یافته‌ها بین میزان تمایل به همکاری و تخریب مراتع رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. اما بین میزان برخورداری از امکانات و کمک‌های دولتی با تخریب مراتع همبستگی معنی داری مشاهده نمی‌شود.

بین میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان استفاده از مروجان مختلف و میزان آگاهی از اصول صحیح مرتعداری با تخریب مراتع رابطه منفی و معنی داری مشاهده می‌شود. همچنین بین سطح تحصیلات، سن، سابقه اشتغال به دامداری و تخریب مراتع همبستگی معنی داری در سطح ۵٪ وجود نداشت. بین وجود متخصصین و کارشناسان در ادارات دولتی مرتبط با مراتع (سازمان منابع طبیعی، مراکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی، سازمان جهاد کشاورزی و) با تخریب مراتع همبستگی معنی داری مشاهده نشد.

مطابق یافته‌ها رابطه مثبت و معنی داری (در سطح احتمال ۵ درصد) بین تعداد دام و تخریب مراتع وجود دارد. همچنین طبق نتایج این آزمون (در سطح احتمال ۵ درصد) می‌توان گفت بین هزینه‌ها و تخریب مراتع رابطه وجود دارد. بین درآمد و تخریب مراتع (رابطه منفی و معنی داری مشاهده شد. به گونه‌ای که هرچه درآمد افراد بیشتر باشد تخریب مراتع نیز کمتر است. بین میزان زمین آبی، زمین دیم و میزان مراتع با تخریب مراتع رابطه منفی و معنی داری (در سطح احتمال ۵ درصد) وجود دارد. بدین معنی که افرادی که

شکل ۲- توزیع فراوانی پاسخ‌های افراد مورد مطالعه پیرامون عوامل موثر در تخریب مراتع

در شکل ۳ مهم‌ترین عوامل موثر بر تخریب مراتع منطقه اشتهارد از دیدگاه بهره‌برداران و کارشناسان منابع طبیعی پرداخته است. نتایج حاصل نشان داد که تغییر کاربری اراضی از دیدگاه هر دو گروه مهم‌ترین عامل تخریب است.

شکل ۳. مهم‌ترین عوامل تخریب از دیدگاه بهره‌برداران مرتع و کارشناسان

به منظور تعیین ارتباط بین مولفه‌های اجتماعی، اقتصادی، شخصی و حرفه‌ای و سیاسی با

زمین آبی یا دیم و یا مرتع بیشتری در اختیار دارند سبب تخریب کمتر مرتع می شوند.

جدول ۳. همبستگی بین مولفه‌های اجتماعی و اقتصادی با تخریب مراتع (n=۳۰)

متغیرها	شاخص‌ها	ضریب همبستگی اسپیرمن (r)	سطح معنی داری (sig)
اجتماعی	میزان تمایل به همکاری	-.۲۳۲*	۰/۰۳
	میزان برخورداری از امکانات و کمک‌های دولتی	۰/۱۰۷	۰/۱
	میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی	-.۲۳۵*	۰/۰۲۸
	میزان استفاده از مروجان مختلف	-.۲۶*	۰/۰۱۵
اقتصادی	تعداد دام (اعم از گاو، گوسفند و ...)	۰/۲۲۱*	۱/۰۳۹
	هزینه‌ها (تامین علوفه، هزینه‌های زندگی و ...)	۰/۲۱۲*	۰/۰۴۳
	درآمد (از فروش دام، محصولات دامی و ...)	-.۳۱۸*	۰/۰۰۳
	میزان زمین آبی	-.۲۷۱*	۰/۰۱۱
	میزان زمین دیم	-.۲۶۲*	۰/۰۱۴
شخصی و حرفه‌ای	میزان مرتع	-.۲۵۸*	۰/۰۱۵
	سطح تحصیلات	۰/۲۹۷*	۰/۰۵۵
	سن	۰/۱۳۳	۰/۳۳۲
سیاسی	سابقه اشتغال در دامداری	۰/۱۸۶	۰/۰۸۳
	کمیاب وجود متخصصین و کارشناسان در ادارات دولتی مرتبط	۰/۱۷۱	۰/۱

بحث و نتیجه‌گیری

دامداران به علت تامین هزینه‌های زندگی با افزایش تعداد دام و در نتیجه چرای مفرط مراتع سبب تخریب مرتع می شوند که پیامدهای منفی این تخریب دوباره به خودشان باز می گردد. زیرا مراتع فقیر و تخریب شده جوابگوی علوفه مورد نیاز دام‌هایشان نمی باشد و آنها مجبور به خرید علوفه آزاد می گردند که سبب افزایش مخارج زندگی شده و مشکلات زیادی را برایشان فراهم می سازد. از اینروست که مهاجرت به سوی شهرها افزایش یافته، به طوری که درحال حاضر اکثریت جمعیت کشور را (حدود ۶۰٪) جمعیت شهرنشین تشکیل می دهد. بخصوص جوانان که امید برای تامین معاش خود از مراتع ندارند که سن بالای مرتعداران که در قسمت‌های قبل

طبق بررسی‌ها، رابطه مثبت و معنی داری (در سطح احتمال ۵ درصد) بین تعداد دام و تخریب مراتع وجود داشت. همچنین بین هزینه‌ها و تخریب مراتع رابطه معنی داری وجود داشت. بین درآمد و تخریب مراتع رابطه منفی و معنی داری مشاهده شد، به گونه‌ای که هرچه درآمد افراد بیشتر باشد تخریب مراتع نیز کمتر است. بین میزان زمین آبی، زمین دیم و میزان مراتع با تخریب مراتع رابطه منفی و معنی داری (در سطح احتمال ۵ درصد) وجود دارد. بدین معنی که افرادی که زمین آبی یا دیم و یا مرتع بیشتری در اختیار دارند سبب تخریب کمتر مرتع می شوند. بنابراین مشخص شد که

های تحقیق بیانگر آن است که بین سطح تحصیلات، سن و سابقه اشتغال در دامداری با تخریب رابطه معنی داری وجود ندارد. دلیل عدم ارتباط سطح تحصیلات با تخریب را می توان در این امر یافت که ۸۶/۷ افراد یا بی سواد و یا دارای تحصیلات ابتدایی بودند که متاسفانه مسئله تحصیلات اهمیتی برای این قشر از جامعه ندارد که پائین بودن سطح سواد و عدم آگاهی بهره برداران مراتع از اصول صحیح حفظ و احیاء منابع طبیعی باعث شده است بهره برداران و دامداران بدون توجه به عواقب فعالیت های مخرب خود، سیر تخریب را ادامه دهند. اگر آنها بدانند فعالیت های آنان موجب کاهش بازده اراضی، شورشیدن آب های زیرزمینی، جاری شدن سیل و بسیاری از عواقب شوم دیگر که موجب تخریب مراتع نیز خواهد شد، یقیناً در کارهای خود تجدید نظر خواهند کرد که در این ارتباط می توان ابراز کرد که نتایج تحقیق Ramezani (1998) و Kiani Haft Lang (2004) با نتایج این تحقیق هماهنگ تر و نزدیکتر است. لذا افزایش سطح تحصیلات و افزایش آگاهی بهره برداران مراتع از اصول صحیح حفظ و احیاء منابع طبیعی، پیشنهاد مهمی جهت جلوگیری از تخریب مراتع این منطقه است. نتایج نشان داد که بین عوامل اجتماعی و تخریب مرتع همبستگی معنی دار و منفی وجود دارد. یعنی هر چه میزان تمایل به همکاری در احیاء مراتع، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و استفاده از مروجان مختلف بیشتر باشد میزان تخریب مراتع کمتر خواهد بود. در خصوص مسایل اجتماعی و عدم مالکیت این بخش از نتایج با تحقیقات Hedayatfar

ذکر شد، موید این موضوع است. با این وجود هرچند تلاش های زیادی در جهت کاهش تخریب مراتع تاکنون توسط دولت انجام شده است، اما این اقدامات نسبت به شدت تخریب بسیار ناچیز می باشد. همچنین از آنجایی که عامل اصلی تخریب خود بهره برداران مراتع هستند، لذا بدون همکاری و مشارکت آنان نتایج چندان حاصل نخواهد شد.

همچنین نتایج حاصل تحقیق نشان داد که مهم ترین عامل موثر تخریب مراتع منطقه اشتهارد هم از دیدگاه بهره برداران و هم از دیدگاه کارشناسان تغییر کاربری اراضی است که این مسئله وجود طرح آمایش سرزمین توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی در شهرستان کرج و منطقه اشتهارد را ضروری می داند، چرا که در این مناطق عامل اصلی تخریب مراتع تغییر کاربری ها به عمرانی و زراعی است که به طور مثال می توان به موارد زیر اشاره کرد: قسمت زیادی از مراتع منطقه جهت احداث شهرک صنعتی اشتهارد از دسترس مرتعداران خارج گردید و واگذاری قسمت زیادی از اراضی مرتعی برای توسعه بهشت سکینه و واگذاری قسمت دیگری از مراتع جهت انجام تمرینات میدان تیر به نیروهای مسلح نیز از عوامل کاهش سطح مرتع و تغییر کاربری است. در این رابطه افراد بسیاری بدلیل عدم وجود مرزهای مشخص برای کاربری ها و تخصیص اراضی به کاربری مصوب اقدام به تغییر کاربری اراضی و تخریب منابع طبیعی می نمایند که این بخش از نتایج تحقیق با مطالعات Roodgarmy (2011)، Qheytoori (2005)، Tiedemann (2007)، و Darwish (2007) مشابهت زیادی دارد. یافته

(2005)، Peter (2005)، Haris (2010) و Han (2008) این مسئله را تایید می نماید. بنابراین ارائه و آموزش روش های علمی و ترویجی مناسب جهت مدیریت منابع طبیعی به کارشناسان این بخش و نیز افزایش ظرفیت مورد نیاز کارشناسی و پرسنلی سازمان های مرتبط پیشنهاد می شود.

بنابراین با توجه به وجود تغییر کاربری اراضی مرتعی، طراحی و اجرای برنامه آمایش سرزمین در شهرستان کرج و منطقه اشتهارد امری ضروری می نماید. همچنین نتایج این تحقیق می تواند در جهت بهبود وضعیت معیشت دامداران زیان دیده از تخریب مراتع این منطقه مورد استفاده دستگاه های ذیربط قرار گیرد.

(2007)، Ansari (2007)، همخوانی بیشتری دارد. نتایج آمار و جداول حاصل، نشان داد که بین کمبود کارشناسان و محققان و سیاست های نادرست منابع طبیعی و عدم اعتماد بهره برداران به سیاست های اداره منابع طبیعی با تخریب مراتع رابطه معنی داری وجود ندارد که در بررسی این مسئله چندین عامل دخیل است از جمله: عدم ایجاد ارتباط صحیح بین کارشناسان و بهره برداران مرتع، عدم برگزاری کلاس های آموزشی و ترویجی نزدیک به ۱۰ سال گذشته تاکنون، سیاست های نادرست منابع طبیعی و گاهی معکوس پیشرفت در منطقه، روابط عمومی ضعیف محققان و کارشناسان، عدم دلسوزی نهادهای دولتی و محققان و کارشناسان را می توان نام برد که مطالعات Roodgarmy (2011)، Motevali، Nikabakht Amirabad (2008)

Reference

1. Ansari, N., 2007. Factors affecting the erosion of Iranian natural resources and their contribution to the destruction. Final Report of Research Project of Research Institute of Forests and Rangelands, 112 p. (In Persian)
2. Azari, H., 2005. Renewable natural resources and its role in economic development. Quarterly report of Agricultural and Natural Resources Engineering Organization, No 25, Tehran. (In Persian)
3. Darwish, T., G. Faour, 2007. Rangeland Degradation in Two Watersheds of Lebanon. National Council for Scientific Research. Center for Remote Sensing.
4. Han, A. J. G., Zhang e .A, Y. J., Wang. B C. J., W. M., BaiC . Y. R. Wang D, Han. B G. D and L. H. LiC, 2008. Rangeland degradation and restoration management in China. Journals/trj The Rangeland Journal. 30: 233–239
5. Haris, R B., 2010. Rangeland degradation on the Qinghai-Tibetan plateau: A review of the evidence of its magnitude and causes. Journal of Arid Environments. 74: 1–12.
6. Hedayatfar, M., 2007. Survey the role of social and economic factors on the distruction of Fars province rangelands, master of science thesis submitted to Islamic Azad University Research and Science branch, 156 p. (in Persian)
7. Khalilian, S., 1999. Natural resources economy. Research Institution of Forests and Rangelands, 17-18 p. (In Persian)
8. Kiani Haft Lang, H., K. Rahimi, 2004. Migrants and rangelands; Challenges and Solutions, Center of the great Islamic encyclopedia Iranian and Islamic research center. (In Persian)
9. Mesdaqhi, M., 2006. Rangelands in Iran. Astane Qhods Puplication, 326 p. (In Persian)

10. Motevali, H., 2005. Survey the obstacles and problems of conservation of natural resources in Semnan province with promotion approach, Quarterly report of forestry and rangelands, No 68 and 69. (In Persian)
11. Nikabakht Amirabad, M., 2008. Survey the role of social and economic factors on the distruction of Kohkiloye Boyerahmad province rangelands, master of science thesis submitted to Islamic Azad University Research and Science branch, 167 p. (in Persian)
12. Peter, Ho., h. Azadi, 2010. Rangeland degradation in North China: Perceptions of pastoralists. Environmental Research. 110: 302–307
13. Qheytoori, M., N. Ansary, A. Sandgoal, M. Heshmati, 2005. Factors effecting the destruction of Kermanshanh province rangelands, Iranian Journal of Rangeland and Desert Research, 13(4): 314-323. (In Persian)
14. Roodgarmy, P., N. Ansary, E. Farahani, 2011. Iranian Journal of Rangeland and Desert Research, 18(1): 151-171. (in Persian)
15. Ramezani, M., 1998. Survey the economic and social effects on destruction of Tajan plain rangelands, Master of science thesis submitted to Tarbiat Modares University Noor Branch. (In Persian) .
16. Tiedemann. J., C. Dutilly-Diane, N. Batikha, F. Ghassali, E. Khoudary, G. Arab, C. Saint Macary, M. Louhaichi, 2007. Rangeland degradation related to social and ecological characteristics in the Syrian steppe. Human and nature. Working together for sustainable development of drylands: Proceedings of the 8th International Conference on Development of Drylan. International Conference on Development of Drylands.
17. www.frw.org.ir/CimayeManabeTabeeKeshvar/MarateIran.
18. www.alborz-met.ir/pahnehbandieghlim.